

Юрій Васильович Пунда (д. військ. н., с.н.с.)
Сергій Ігорович Антоненко

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ВІДПОВІДНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ УКРАЇНИ УМОВАМ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Зміна характеру сучасного збройного конфлікту та гібридна агресія РФ проти України створили поштовх для прискорення трансформацій й структурних зрушень у секторі безпеки і оборони України. Одним із пріоритетних напрямів оборонної реформи є реінжиніринг (модернізація) системи управління Збройними Силами України з метою приведення її у відповідність до умов сучасних воєнних конфліктів. Створення і повноцінне функціонування системи управління збройними силами яка б відповідала умовам сучасного воєнного конфлікту практично неможливо без наукового аналізу умов гібридної війни та об'єктивного діагностування проблем діяльності існуючої системи управління в умовах ведення антитерористичної операції. Важливість об'єктивного наукового підходу до створення системи управління збройними силами обумовлена критично високою ціною помилок в управлінні на стратегічному рівні та відсутністю часу та ресурсів для експериментів. У статті проаналізовано проблеми відповідності системи управління Збройними Силами України умовам гібридної війни та запропоновано один із підходів до їх вирішення.

Ключові слова: гібридна війна; сили оборони; система управління збройними силами; об'єднане керівництво силами оборони.

Вступ

В останні роки відбулися істотні зміни в безпековому середовищі Східної Європи, пов'язані передусім з активною дестабілізуючою політикою Російської Федерації щодо сусідніх держав, збройною агресією і порушенням територіальної цілісності України (тимчасовою окупацією Російською Федерацією Автономної Республіки Крим, міста Севастополя та військовою агресією в окремих районах Донецької та Луганської областей) [1]. Агресія Російської Федерації проти України показала, що попри інтенсивне використання в ній багатьох різномірних несилкових засобів (політико-дипломатичних, економічних, інформаційних тощо) головна роль належить силовим, насамперед військовим і спеціальним засобам [2].

Постановка проблеми. Завдання щодо забезпечення протидії широкому колу згаданих військових і спеціальних засобів, притаманних російській гібридній агресії, зумовили необхідність створення в Україні системи управління силами оборони – якісно нової форми об'єднання зусиль її військових формувань, правоохоронних органів і спеціальних служб.

Проведене в рамках комплексного огляду сектору безпеки і оборони України оцінювання стану воєнної безпеки держави виявило низку проблем в управлінні силами оборони України:

відсутність об'єднаного керівництва силами оборони, яке здійснювалося б відповідно до принципів і стандартів, прийнятих державами – членами НАТО;

відсутність чіткого розподілу відповідальності

за формування та застосування сил оборони, що негативно позначається на здатності керівництва держави ефективно управляти сферою оборони;

низьку ефективність системи оперативного (бойового) управління, зв'язку, розвідки та спостереження;

надмірність обсягів та неактуальність нормативно-правової бази у сфері оборони;

відсутність автоматизованої системи управління матеріально-технічним забезпеченням;

незавершеність процесу побудови ефективної системи управління ресурсами у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці;

недосконала система планування та спільного застосування військ (сил) та засобів, їх підготовки та забезпечення;

недосконала і неефективна взаємодія між центральними та місцевими органами державної влади, насамперед з питань запобігання і боротьби з тероризмом;

недостатня ефективність діяльності суб'єктів сектору безпеки і оборони України у протидії кіберзагрозам воєнного, розвідувального, кримінального, терористичного та іншого характеру [3,4].

Крім того, досвід застосування Збройних Сил України в антитерористичній операції вказує на наявність низки проблем в організації управління та функціонування міжвідомчого угруповання військ (сил). Це пов'язано насамперед з тим, що система управління силами оборони держави, у тому числі Збройними Силами України, не достатньою мірою відповідає особливостям їх застосування в сучасних воєнних конфліктах,

тенденціям розвитку збройної боротьби, зокрема формам та способам ведення гібридної війни і не повною мірою забезпечує максимальну реалізацію їх потенційних бойових можливостей.

З огляду на зазначені проблеми система управління Збройними Силами України має відповідати умовам новітнього конфлікту, насамперед з ознаками гібридної війни, а її реформа сприяти зміцненню спроможностей сил оборони, підвищенню їх готовності до виконання завдань за призначенням та участі у проведенні спільних бойових дій (операцій) з підрозділами НАТО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначену проблему розглянуто в окремих працях вітчизняних науковців. Зокрема в колективній монографії, підготовленій фахівцями Національного інституту стратегічних досліджень за загальною редакцією В. П. Горбуліна [5] детально досліджено явище гібридної війни, її сутність у контексті системної кризи світової безпеки та її феномен як новітній вид глобального протистояння.

Одними з перших дослідили питання використання стратегічного управління у військовій сфері В. М. Телелим, Ю. В. Пунда, які в роботі [6] розглянули проблематику стратегічного управління у сфері оборони держави. У працях І. С. Руснака [7, 8] розглянуто питання загальних підходів до існуючої системи державного управління процесами формування і реалізації оборонної політики України, розкрито питання геополітичних аспектів забезпечення обороноздатності України, наведено концептуальні основи забезпечення обороноздатності держави. Разом з тим питання теоретичних основ побудови структури системи управління Збройними Силами України та її відповідності умовам гібридної війни у працях вітчизняних науковців опрацьовано не достатньо. Необхідність реформування системи управління Збройними Силами України потребує додаткових досліджень теоретичних і практичних аспектів її відповідності умовам гібридної війни у теорії військового управління.

Метою цієї статті є дослідження умов і характеристик гібридної війни та їх впливу на побудову структури системи управління Збройними Силами України.

Виклад основного матеріалу дослідження

На цей час РФ продовжує вести проти України гібридну війну, що є комбінацією різноманітних динамічних дій підконтрольних незаконних збройних формувань та регулярних сил РФ, які взаємодіють зі злочинними озброєними угрупованнями та кримінальними елементами, активно застосовують засоби пропаганди, саботажу, навмисного завдання шкоди, вчиняють диверсії і терористичні акти, цілеспрямовані інформаційні (інформаційно-

психологічні) та кібернетичні впливи (атаки).

Ця діяльність повністю вписується у погляди провідних експертів на способи ведення гібридної війни, а саме: застосування нерегулярних формувань, вчинення терористичних актів, у тому числі насильства й примусу, а також створення кримінального безладу. Ці мультимодальні дії можуть вчиняти окремі формування або одне й те ж формування, оперативно й тактично керовані і координовані в межах основного бойового простору для досягнення синергетичних ефектів.

Аналіз поглядів провідних військових науковців та реальних подій навколо України дає змогу окреслити основні її ознаки та умови гібридної війни:

існування єдиного центру, який планує, організовує і контролює ведення протистояння в усіх сферах;

поєднання конвенційних і неконвенційних військових дій та широкого спектру учасників війни (збройних сил, терористів, найманців, партизанів, ополченців, бандформувань, спецпідрозділів, відповідальність за дії яких не бере жодна держава, а також журналістів, дипломатів, економістів тощо);

зосередженість на боротьбі за свідомість людей, тобто інформаційній боротьбі, де основними є не військові суб'єкти, а цивільні – ЗМІ, телебачення, Інтернет, інші засоби масової комунікації;

ведення протистояння в усіх сферах життєдіяльності людини, суспільства і держави.

Характерними особливостями ведення гібридної війни є:

активне застосування сил спеціальних операцій, сил розвідки, військових частин спеціального призначення;

залучення або використання в цілях держави – агресора окремих осіб, груп, організацій та партій, їх можливостей, шляхом відкритого та/або прихованого маніпулювання їх поглядами і переконаннями;

розгортання та ведення широкої інформаційної війни для психологічної та ідеологічної підготовки свого населення, населення й особового складу збройних сил країни, проти якої готують і ведуть гібридну війну, світового суспільства з метою введення в оману стосовно істинних намірів агресора;

створення сепаратистських рухів у державі, що є об'єктом гібридної війни на політичному, етнічному, або релігійному ґрунті;

проникнення розвідки в усі сфери діяльності держави-жертви (як військової, так і державної), розгортання широкої агентурної мережі, підкуп державних службовців та окремих політичних діячів;

вплив на фінансову систему, енергосистему, об'єкти промисловості (особливо воєнно-промисловий комплекс) для їх дестабілізації та припинення розвитку;

ведення торгівельних війн шляхом припинення транзиту, встановлення підвищених мит або заборони на ввезення товарів і недопущення їх на свої ринки з держави, з якою сплановано проведення гібридної війни;

розповсюдження зброї і боєприпасів в районах із сепаратистськими настроями населення;

створення або використання сприятливої політичної ситуації, в ході якої можливо розпочати приховані бойові дії і захоплення частини території суміжної держави з найменшими втратами;

централізоване управління діями збройних сил, сил спеціальних операцій, незаконних збройних формувань, сепаратистів, терористів, бойовиків, диверсійно-розвідувальних груп;

організація проведення плебісциту або референдуму в районах, спланованих до захоплення, для обґрунтування “етнічної” агресії з псевдометою захисту інтересів окремих груп населення (іншої національності або віросповідання);

блокування або порушення комунікацій;

створення загрози застосування угруповань збройних сил та захоплення певних районів території держави;

вивезення з окупованої (підконтрольної) території матеріальних цінностей, сировини й енергоносіїв;

встановлення на окупованій території підконтрольних державі-агресору органів державного управління;

використання політичного, дипломатичного, економічного, інформаційного, конфесійного та інших видів невоєнного потенціалу країни-агресора в усіх сферах життєдіяльності людини, суспільства та країни – жертви агресії.

При цьому тенденція до конвергенції у сучасних конфліктах, яка виявляється у зближенні та взаємному проникненні (поєднанні) вищезгаданих аспектів війни, на думку військового аналітика, теоретика гібридної війни Ф. Гоффмана є принципово новою характеристикою сучасних збройних конфліктів. Конвергенція, що охоплює регулярні мілітарні і проксі-угруповання, стирає межу між державними і недержавними суб'єктами бойових дій, а також їх неоднаковими збройними потенціалами. Ця тенденція змінює форми (модальності) ведення війни, а традиційні категоріальні розрізнення між тероризмом, конвенціальними військовими діями, криміналом, іррегулярними війнами втрачають своє практичне значення [9-10].

З огляду на наведене можна зробити висновок, що оперативним середовищем гібридної війни є сукупність тісно пов'язаних сфер протиборства: військової, економічної, соціальної, інформаційної, дипломатичної, торговельної, науково-технічної тощо. Зважаючи на те, що держава – суб'єкт гібридної війни веде її з єдиного центру і діє в усіх сферах протиборства підпорядковуються єдиній меті, то й протидія

держави – об'єкта має бути так само централізованою в усіх сферах.

Таким чином, для протидії гібридній війні має бути створена система управління, спроможна керувати різнорідними (різновідомчими) силами і засобами в усіх сферах зазначених вище.

Саме з огляду на якісно нові умови гібридної війни та для підвищення ефективності управління силами оборони України в нових умовах оновлено низку стратегічних і програмних документів. Так, Указами Президента України затверджено нову редакцію Стратегії національної безпеки України [1], Воєнну доктрину України [2], Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України [3], Стратегічний оборонний бюлетень [4]. У цих концептуальних документах містяться засадничі положення щодо реформування вітчизняного сектору безпеки і оборони, спрямовані на формування його нової якості, у тому числі оборонної складової адекватної гібридним загрозам.

Головним напрямом досягнення такої якості визначено підвищення ефективності управління силами оборони.

Відповідно до Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України [3] для вдосконалення державного управління сектором безпеки і оборони, своєчасного виявлення загроз національній безпеці України передбачено:

створити Об'єднаний оперативний штаб як орган управління міжвидовими та міжвідомчими угрупованнями військ (сил);

удосконалити Єдину автоматизовану систему управління Збройними Силами України для роботи в єдиній системі управління сектором безпеки і оборони;

підвищити рівень стратегічного управління у сфері забезпечення національної безпеки створенням мережі ситуаційних центрів, які взаємодітимуть між собою та з Головним ситуаційним центром України.

У Концепції визначено Перелік кризових ситуацій та Розподіл відповідальності складових сектору безпеки і оборони за організацію планування, реагування на загрози та під час виконання завдань за призначенням.

Згідно із зазначеним Розподілом Міністерство оборони України та Збройні Сили України несуть головну відповідальність за планування, реагування та застосування сил і засобів для протидії кризовій ситуації із ознаками гібридної війни (ситуація 1.2), а саме застосуванню іншою державою проти України окремих військових підрозділів та/або частин, вогневих ударів сукупно із невоєнними засобами, а також узгодженим діям не передбачених законом воєнізованих та/або збройних формувань, приватних військових компаній для досягнення рішучих воєно-політичних цілей, окупації України або її окремих територій, примушення воєно-політичного керівництва України до певних воєно-політичних рішень, встановлення прямого або

опосередкованого контролю над Україною. Решта складових сектору безпеки і оборони у разі виникнення такої ситуації або беруть безпосередню участь у виконанні завдань, або виконують допоміжну роль.

При цьому питання управління складовими сектору безпеки і оборони у кризовій ситуації з ознаками гібридної війни розкрито не достатньо чітко.

Водночас концептуально наголошено на вдосконаленні державного управління сектором безпеки і оборони, одним із напрямів якого є утворення Об'єднаного оперативного штабу як органу управління міжвидовими та міжвідомчими угрупованнями військ (сил) [3].

У Стратегічному оборонному бюлетені деталізовано ці погляди на розвиток системи управління складовими сектору безпеки і оборони, їх взаємодії та контролю за ними. У документі першою стратегічною ціллю Матриці досягнення стратегічних цілей і виконання основних завдань оборонної реформи передбачене створення Об'єднаного керівництва силами оборони відповідно до принципів і стандартів, прийнятих у державах – членах НАТО. Для цього оперативною ціллю 1.3 визначене удосконалення системи військового управління силами оборони через розмежування питань формування, підготовки військ (сил) та їх застосування: так повноваження щодо планування оборони держави та стратегічного планування застосування визначене Генеральному штабу Збройних Сил України; формування та підготовка військ (сил) Командуванням видів (окремих родів військ (сил) Збройних Сил України; застосування військ (сил) Об'єднаному оперативному штабу.

При цьому питання за рахунок чого підвищиться ефективність управління силами оборони, зокрема Збройними Силами України, за умов розмежування питань формування і підготовки військ (сил) та їх застосування, залишається відкритим.

На сьогодні у системі управління Збройними Силами України створено Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України, який по суті не є органом управління для сил оборони України. Очільник Об'єднаного оперативного штабу Збройних Сил України не має повноважень з управління міжвідомчими угрупованнями військ (сил), оскільки нормативно – правова база з цього питання потребує вдосконалення.

Передбачуване введення посади Командувача об'єднаних сил, який буде підпорядковуватися Головнокомандувачу Збройних Сил України та через Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України плануватиме застосування та безпосередньо керуватиме об'єднаними силами і засобами Збройних Сил України, переданими в його підпорядкування, а також іншими складовими сил оборони, на сьогоднішній день не має механізму імплементації і потребує внесення

змін до Законів України “Про оборону України” [11] та “Про Збройні Сили України” [12].

Крім того, Концепцією [3] передбачене узгодження концепцій, стратегій і програм реформування та розвитку складових сектору безпеки і оборони та оборонно-промислового комплексу. Водночас, протягом січня 2017 року, Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку Національної гвардії України на період до 2020 року [13] і Стратегію реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій [14], в яких питання формування сектору безпеки і оборони як цілісного функціонального об'єднання, керованого з єдиного центру, створеного на основі уніфікованої системи планування для досягнення спільних спроможностей розкрито недостатньо, особливо в частині взаємодії із Збройними Силами України.

Системний аналіз особливостей інших заходів для досягнення стратегічних та оперативних цілей відповідно до Матриці досягнення стратегічних цілей і виконання основних завдань оборонної реформи свідчить, що наукове обґрунтування змісту, форм і способів функціонування системи управління Збройними Силами України та розроблення методики оцінювання відповідності системи управління Збройними Силами України умовам гібридної війни є надзвичайно актуальним науковим завданням. Передусім, це обумовлено необхідністю об'єктивно діагностувати ступінь відповідності системи управління Збройними Силами України умовам гібридної війни та відсутністю науково обґрунтованого інструментарію дослідження, методики оцінювання відповідності системи управління збройними силами, збалансованої системи індикаторів, критеріїв та показників оцінювання відповідності умовам гібридної війни.

Висновки й перспективи подальших досліджень

Таким чином, у статті проаналізовано умови і характеристики гібридної війни та їх вплив на структуру системи управління Збройними Силами України, що має бути ключовим елементом системи управління силами оборони, спроможним у кризових ситуаціях управляти визначеним комплектом сил і засобів сил оборони та координувати діяльність в інших сферах оперативного середовища ведення гібридної війни.

На сьогодні створення об'єднаного керівництва силами оборони, що здійснюється відповідно до принципів і стандартів, прийнятих державами – членами НАТО, визначено стратегічною ціллю № 1 оборонної реформи і перебуває в стадії започаткування, тому логічно що відповідність системи управління Збройними Силами України умовам гібридної війни має значний потенціал для зростання. Разом з тим, на цей час не розроблено методики оцінювання такої відповідності, що не дає змоги оцінити і спрогнозувати результати

рішень щодо удосконалення системи управління.

Автори вважають за доцільне розроблення методики оцінювання відповідності системи

управління Збройними Силами України умовам гібридної війни визначити напрямом подальших наукових досліджень.

Література

1. **Указ** Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року “Про Стратегію національної безпеки України” від 26 травня 2015 року № 287/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.president.gov.ua/documents/19521.html. 2. **Указ** Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року “Про нову редакцію Военної доктрини України” від 24 вересня 2015 року № 555/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>. 3. **Указ** Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року “Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України” від 14 березня 2016 року № 92/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.president.gov.ua/documents/922016-19832. 4. **Указ** Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року “Про Стратегічний оборонний бюлетень України” від 6 червня 2016 року № 240/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.president.gov.ua/documents/2402016-20137. 5. **Світова гібридна війна**: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. – К.: НІСД, 2017. – 496 с. 6. **Телелим В. М.** До питання організації стратегічного планування у сфері оборони / В. М. Телелим, Ю. В. Пунда, П. А.

Мінеєв // Наука і оборона. – 2015. – № 3/4. – С. 40 – 44. 7. **Руснак І. С.** Підсумки та перспективи оборонного будівництва України в контексті реалізації воєнної політики держави / І. С. Руснак // Стратегічні пріоритети. – 2015. – № 4. – С. 35 – 44. 8. **Руснак І. С.** Военна безпека України у світі реформування сектору безпеки і оборони / І. С. Руснак // Наука і оборона. – 2015. – № 2. – С. 9 – 14. 9. **Hoffman F.G.** Hybrid Warfare and Challenges / F.G. Hoffman // Joint Force Quarterly. – 2009. – 1st Quarter. – No 52. – P. 34–39. 10. **Hoffman F.G.** ‘Hybrid Threats’: Neither Omnipotent Nor Unbeatable [Електронний ресурс] / F.G. Hoffman. – Режим доступу: http://operationaladaptation.com/unify_uploads/files/Hoffman%202010%20Hybrid%20Threats.pdf. 11. **Закон України** “Про Збройні Сили України” від 6 грудня 1991р. (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1934-12. 12. **Закон України** “Про оборону України” від 6 грудня 1991р. (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1932-12. 13. **Розпорядження** Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції розвитку Національної гвардії України на період до 2020 року” від 01.02.2017 № 100-р. 12. **Розпорядження** Кабінету Міністрів України “Про схвалення Стратегії реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій” від 25.01.2017 № 61-р.

ПРОБЛЕМЫ СООТВЕТСТВИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ВООРУЖЕННЫМИ СИЛАМИ УКРАИНЫ УСЛОВИЯМ ГИБРИДНОЙ ВОЙНЫ

*Юрий Васильевич Пунда (д. воен. н., с.н.с.)
Сергей Игоревич Антоненко*

Национальный университет обороны Украины имени Ивана Черняховского, Киев, Украина

Изменение характера современного вооруженного конфликта, гибридная агрессия РФ против Украины создали скачок для ускорения трансформаций и структурных изменений в секторе безопасности и обороны Украины. Одним из приоритетных направлений оборонной реформы есть реинжиниринг (модернизация) системы управления Вооруженными Силами Украины с целью приведения ее в соответствие к условиям современных военных конфликтов. Создание и полноценное функционирование системы управления вооруженными силами, которая бы соответствовала условиям современного военного конфликта, практически невозможна без научного анализа условий гибридной войны и объективного диагностирования проблем деятельности существующей системы управления в условиях антитеррористической операции. Важность объективного научного подхода к созданию системы управления обусловлена критически высокой ценой ошибок в управлении на стратегическом уровне, отсутствием времени и ресурсов для экспериментов. В статье проанализированы проблемы соответствия системы управления вооруженными силами Украины условиям гибридной войны и предложено один из путей их решения.

Ключевые слова: гибридная война; силы обороны; система управления вооруженными силами; соответствие системы управления; объединенное руководство.

Problems of adequacy governance system armed forces of Ukraine to hybrid warfare conditions

*Yurii V. Punda (Doctor of Military Sciences, Senior Research Fellow)
Serhii I. Antonenko*

National Defense University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovsky, Kyiv, Ukraine

The changing nature of modern armed conflict and Russia's hybrid aggression against Ukraine created the impetus to accelerate transformation and structural changes in the defense and security sector of Ukraine. One of the priorities of defense reform is reengineering (modernization) system of the Armed Forces of Ukraine

in order to bring it in line with the conditions of modern military conflicts. The establishment and functioning governance system armed forces of Ukraine that would meet the modern military conflict practically impossible without scientific analysis of the conditions of hybrid war and objective of diagnosing the problems of the current governance system. The importance of objective scientific approach to building governance system armed forces of Ukraine caused by the critically high price of errors in management at the strategic level and the lack of time and resources for experimentation. The article analyzes the problems of adequacy governance system armed forces of Ukraine to conditions of hybrid warfare and suggests an approach to solving them.

Keywords: hybrid warfare; defense forces; governance system armed forces of Ukraine; unified leadership.

References

- 1. The Decree of the President of Ukraine** "About the decision of The National Security and Defense Council of Ukraine of 6 of May 2015" About the National Security Strategy of Ukraine " of 26 of May 2015 № 287/2015 [*Pro rishennya Radi natsional'noi bezpeki i oboroni Ukraini vid 6 travnya 2015 roku "Pro Strategiyu natsional'noi bezpeki Ukraini" vid 26 travnya 2015 roku № 287/2015*], available at <http://www.president.gov.ua/documents/19521.html>.
- 2. The Decree of the President of Ukraine** "About the decision of The National Security and Defense Council of Ukraine of 2 of September 2015" About the new edition of the Ukrainian Doctrine" on 24 September 2015 № 555/2015 [*Pro rishennya Radi natsional'noi bezpeki i oboroni Ukraini vid 2 veresnya 2015 roku "Pro novu redaktsiyu Voënoi doktrini Ukraini" vid 24 veresnya 2015 roku № 555/2015*], available at <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>.
- 3. The Decree of the President of Ukraine** " About the decision of The National Security and Defense Council of Ukraine on the 4th of February 2016" About the Concept of the security and defense sector of Ukraine development" of 14 of March 2016 № 92/2016 [*Pro rishennya Radi natsional'noi bezpeki i oboroni Ukraini vid 4 bereznya 2016 roku "Pro Kontseptsiyu rozvytku sektoru bezpeki i oboroni Ukraini" vid 14 bereznya 2016 roku № 92/2016*], available at <http://www.president.gov.ua/documents/922016-19832>.
- 4. Decree of the President of Ukraine** "About the decision The National Security and Defense Council of Ukraine of 20 of May in 2016 "About the Strategic Defense Bulletin of Ukraine" of 6 of October, 2016, № 240/2016 [*Pro rishennya Radi natsional'noi bezpeki i oboroni Ukraini vid 20 travnya 2016 roku "Pro Strategichniy oboronniy byuleten' Ukraini" vid 6 chervnya 2016 roku № 240/2016*], available at <http://www.president.gov.ua/documents/2402016-20137>.
- 5. World Hybrid War: Ukrainian Front: the monography** [*Svitova gibridna viyna: ukrains'kiy front : monografiya*] / under V. Gorbunin.edition - K.: NESR, 2017. - 496 c.
- 6. Telelim V.** To the issue of organization of strategic planning in the defense sphere [*Do pitannya organizatsii strategichnogo planuvannya u sferi oboroni*] / V. Teleelim, Yu. Punda, P. Mineev // Science and Defense. - 2015. - No. 3/4. - P. 40 - 44.
- 7. Rusnak I.** Results and prospects of Ukraine defense construction in the context of the state's military policy implementation [*Pidsumki ta perspektivi oboronogo budivnitsva Ukraini v konteksti realizatsii voënoi politiki derzhavi*] / I. Rusnak // Strategic priorities. - 2015. - No. 4. - P. 35-44.
- 8. Rusnak I.** The military security of Ukraine from the security and defense sector reform side [*Pidsumki ta perspektivi oboronogo budivnitsva Ukraini v konteksti realizatsii voënoi politiki derzhavi*] / I. S. Rusnak // Science and Defense. - 2015. - № 2. - P. 9 - 14.
- 9 Hoffman F.G.** Hybrid Warfare and Challenges / F.G. Hoffman // Joint Force Quarterly. – 2009. – 1st Quarter. – No 52. – P. 34–39.
- 10. Hoffman F.G.** 'Hybrid Threats': Neither Omnipotent Nor Unbeatable available at http://operationaladaptation.com/unify_uploads/files/Hoffman%202010%20Hybrid%20Threats.pdf.
- 11. The Law of Ukraine** "About the Armed Forces of Ukraine" on 6 of December 1991 [Pro Zbroini Syly Ukraini], available at <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>.
- 12. The Law of Ukraine** "About the Defense of Ukraine" on 6 of December 1991 [Pro oboronu Ukraini], available at <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>.
- 13. The order** of the Cabinet of Ministers of Ukraine "About the approval of the Ukrainian national guard concept development for the period until 2020" [Pro shvalennya Concepicii rozvytku Nacionalnoi Gvardii Ukraini na period do 2020 roku] dated 01.02.2017 №100-r.
- 14. The order** of the Cabinet of Ministers of Ukraine "About the approval of the strategy The State Emergency Service reformation" [Pro shvalennya Strategii reformuvannya systemy Dergavnoi slugby Ukraini z nadzvychainyh sytuacii] dated 25.01.2017 №61-r.